

سیدومین کنگره جغرافیای جهان

کشور آلمان (IGC 2012)

دکتر ریحانه سلطانی مقدس
استادیار گروه جغرافیای دانشگاه پیام نور

اشاره

ارائه موضوعات کنگره مدنظر است تا در نهایت یک دیدگاه نظام مند از جغرافیا ارائه شود.

امروزه گردهمایی‌های علمی بسیاری در سطح دنیا با رویکرد آموزشی برگزار می‌شود. مهم‌ترین نتایج این گردهمایی‌ها آشنایی محققان با موضوعات روز دنیا و از جمله مدل‌های ارزیابی است. «کنگره جغرافیای جهان» یکی از برجسته‌ترین رویدادهای علمی جهان است که برای سیدومین بار در سال ۲۰۱۲ در شهر کلن آلمان برگزار شد. این کنگره با هدف بررسی موضوعات جغرافیایی همچون محیط زیست، تغییر اقلیم، شهرنشینی، جغرافیای سیاسی و تحولات روستایی برگزار شد. در این گردهمایی سخنرانی‌هایی در ارتباط با مزیت‌ها و چالش‌های جغرافیایی از سراسر جهان ارائه شد و جغرافی دانان برگزیده نیز سخنرانی‌های خود را ایراد کردند.

ویژگی‌های کنگره جغرافیای جهان ۲۰۱۲

سیدومین کنگره جغرافیای دانان از تاریخ ۲۶ الی ۳۰ آگوست ۲۰۱۲ (۸-۴ شهریور ۹۱) در شهر کلن آلمان برگزار شد. در این کنگره، جغرافی دانان مشهور جهان از کشورهایمانند کانادا، ایتالیا، انگلستان و آمریکا شرکت کرده بودند. شهر کلن یکی از شهرهای مهم آلمان است که در نزدیکی شهر بن قرار دارد و به‌عنوان شهر سبز و دوست‌دار محیط زیست شناخته شده است.

کلیدواژه‌ها: کنگره جغرافیای جهان، کلن، جهانی شدن، کلان شهرها، تغییر اقلیم.

شکل ۱: نماد کنگره جغرافیای دانان
آلمان ۲۰۱۲

مقدمه

کنگره در دانشگاه اصلی شهر کلن برگزار شد و فرایک کراس^۱ و دیتریش سویز^۲ اعضای اصلی کمیته برگزار کننده بودند. رونالد آبلر^۳، مدیر انجمن بین‌المللی جغرافیایی پس از خوشامدگویی توضیحاتی در ارتباط با تاریخچه برگزاری کنگره جغرافیای دانان ارائه داد. هفتمین کنگره جغرافیای دانان جهان نیز در همین شهر در سال ۱۸۹۹ برگزار شده بوده است. یک قرن قبل نیز یک گردهمایی در آلمان برای

کنگره جغرافیای دانان جهان هر چهار سال یکبار با هدف بررسی موضوعات جغرافیایی روزآمد و تبادل فکری و علمی میان جغرافی دانان جهان برگزار می‌شود. این کنگره محل تبادل نظریه‌های نوین و مدل‌های کاربردی در جغرافیاست. کنگره رویکرد آموزشی نیز دارد و با هدف آشنایی جغرافی دانان با تجربیات استادان معروف جهان به کار خود ادامه می‌دهد. هر کنگره با محوریت موضوعات مختلفی در دنیا شکل می‌گیرد، به‌طوری که براساس تحولات زمانی - مکانی، موضوعات متفاوتی در آن مطرح می‌شود. این موضوعات در برگزیده روندهای مطرح در سطح جهان است که در ساخت فضاهای جغرافیایی تأثیر گذارند. دانش جغرافیا، با توجه به ماهیت بین رشته‌ای آن، ابعاد مختلفی از موضوعات طبیعی و انسانی را تحت پوشش قرار می‌دهد و این مسئله نیز در

شکل ۲: شهر کلن آلمان در کنار رود راین

بزرگداشت رشته جغرافیا در یک شهر قدیمی و دلپذیر برگزار شده بود که در آن جغرافیای کلن و نواحی مجاور بررسی شد.

شکل ۳: دانشگاه کلن و سالن اصلی کنگره جغرافی دانان جهان، ۲۰۱۲

در کنگره اخیر ۲۳۰۰ نفر شرکت کرده بودند که در محل دانشگاه قدیمی شهر کلن (که در حال بازسازی بود) و ساختمان‌های مجاور حضور یافتند. مدت زمان و موقعیت مکانی جلسات به صورتی طراحی شده بود که حداکثر استفاده برای تبادلات علمی با شرکت‌کنندگان از سراسر جهان فراهم آید.

برای ارائه بهتر مطالب و سخنرانی‌های علمی قبلاً موضوعاتی به شرح زیر در نظر گرفته شده بودند:

● تغییر جهانی و جهانی شدن

سخنران‌های ویژه این بخش، ادواردو مالدر^۴، عضو سال بین‌المللی سیاره زمین در سازمان ملل، با سخنرانی «تغییر جهانی زمین و جهانی شدن انسانی» که ایشان و همچنین پرونو میسرلی^۵ از دانشگاه برن کشور سوئیس با سخنرانی «تغییر جهانی و جهانی شدن - چالش‌هایی برای جغرافیا» بودند.

● جامعه و محیط

در این قسمت سخنران ویژه، آن بوتیمر^۶ از ایرلند انتخاب شد که عنوان سخنرانی وی «چشم‌اندازهای متنوع در ارتباط با جامعه و محیط» بود.

● ریسک‌ها و بحران‌ها

سخنران‌های ویژه این بخش الکساندر جی. مولر^۷، دستیار عمومی در فائو از ایتالیا با موضوع «ریسک و بحران» و پروفیسور درک گریگوری^۸ از جغرافی دانان معروف دنیا از دانشگاه بریتیش کلمبیا شهر ونکوور کانادا با موضوع «جنگ، فاصله و صمیمیت» بودند.

● شهرنشینی و تغییر جمعیتی

سخنرانان ویژه این بخش، مارتین لیز^۹ از ایتالیا با عنوان «تغییر جمعیتی و شهرنشینی در قلمروهای یک سیاره شکننده» و سریندر آگاروال^{۱۰} از دانشگاه دهلی نو با موضوع «پیدایی نظم شهری جهانی و چالش‌ها برای توسعه شهری همگون» بودند. این بخش‌ها خود به زیر بخش‌هایی تقسیم شده بودند. موضوع

برخی از سخنرانی‌های قابل توجه در این کنگره عبارت بود از:

● کلان شهرها؛ حکمرانی و فضاهای غیررسمی.

● سلامت و محیط؛ در این زیر بخش، نقش سلامت در مهاجرت در کشور نیکاراگوآ، عدالت اجتماعی و راهبرد سلامت در بلغارستان و نقش مرکز مراقبت سلامت جامعه محور در ارتباط با نتایج سلامتی سالمندان، درسی برای آموختن از اندونزی، از سخنرانی‌های مطرح بودند.

● جغرافیای جامعه اطلاعاتی جهانی؛ در این قسمت

موضوع‌های برجسته عبارت بودند از: روابط اجتماعی، اینترنت و تصمیمات برای جابه‌جایی در میان بزرگسالان جوان در کشور سوئد، تحلیل شهری جهانی، کشف پیوند میان اتصال شبکه‌ای و اقتصاد و جمعیت در میان شهرهای جهانی راهبر، شهر دانش محور و توسعه دیجیتال (نمونه موردی: شهر مونت پلیر در کشور فرانسه).

● تحرک سرمایه انسانی و دانش، با عنوان «قابلیت تحرک

سرمایه و دانش در میان جامعه آلمانی-چینی».

● پیدایی تغییر شکل‌های شهری، با موضوع «تغییر

محیط‌های زندگی شهری در زمینه فراشهرنشینی در کشور هند».

● محیط زیست نواحی سرد، با موضوع «یخچال‌های قطبی،

شواهدی بر تغییر اقلیم».

● چشم‌انداز و تحلیل چشم‌انداز، که در این قسمت یکی از

موضوعات ویژه، ارزیابی اکولوژیکی سیستم‌های زمینی کوهستانی با به‌کارگیری سیستم اطلاعات جغرافیایی بود.

● رویکرد فرهنگی در جغرافیا، با موضوعات ارتباط دانش

فرهنگی و مهارت‌ها برای هدایت امور اجتماعی و فردی به سوی پایداری، قرارگیری پایداری در امور آموزش، تجربیاتی از یک شبکه بین‌المللی در ارتباط با پایداری محیط زیست جهانی، چند فرهنگ‌گرایی، فضا، مکان، پیام‌ها، جنبه‌هایی از یک نظریه در مورد معماری و فضا به‌عنوان عمل‌کننده در ارتباطات و قدرت، ویژگی‌های فضا و قدم‌های اولیه در بررسی اجتماعی.

● پرکردن خلأ دامنه و محدودیت‌های مطالعات توسعه

مبتنی بر عمل، با عنوان «از مناطق نمونه تا آگاهی جهانی، سیستم‌های هشدار سیل محلی در فیلیپین».

● رویکردهای همه‌جانبه‌نگر برای مدیریت منابع آب در

دوران تغییر جهانی، با موضوع «مدل‌سازی تقابل‌های انسانی - زیست محیطی، چالش و همکاری در ارتباط با منابع آب در حوضه رود نیل».

● کنش‌های متقابل انسان - طبیعت در نواحی خشک، با

عنوان «استفاده سنتی از آب در اردن».

● پایداری منابع آب، با موضوعات تقاضای آب و تأثیرات

گورستان‌های شهری بر شیمی آب‌های زیرزمینی.

● تحلیل پیوند سیستم‌های زیست محیطی - اجتماعی،

با موضوع «دانش انطباق - انطباق دانش، تهیه نقشه از ظرفیت انطباقی یک سیستم زیست محیطی - اجتماعی و...».

یکی از برجسته‌ترین جغرافی‌دانان و ایران‌شناس آلمانی، **پروفسور اکارت اهلرس**^{۱۱} است که در این کنگره به‌عنوان سخنران کلیدی مطرح بود و سرپرستی چند جلسه را نیز بر عهده داشت. وی مطالعات بسیاری در قسمت‌های مختلف ایران همچون دزفول، طیس و کاشان انجام داده است. متن سخنرانی او در کنگره با عنوان «بازگشت به زمین جغرافیا در عصر انسان» را دکتر عباس سعیدی، استاد گروه جغرافیای دانشگاه شهید بهشتی ترجمه و در فصلنامه جغرافیا (مجله انجمن جغرافیایی ایران - شماره ۳۷) منتشر کرده است.

شکل ۴: پروفسور اکارت اهلرس در کنگره جغرافی دانان، ۲۰۱۲

چند سخنرانی برگزیده

با توجه به اهمیت و کاربرد دانش جغرافیا در چاره‌جویی مسائل بین‌المللی، چندین مقاله با موضوعات مطرح جهان ارائه شد:

تبادلات انسانی - طبیعی در نواحی خشک و حاشیه آن‌ها

● **رودخانه تاریم (سین کیانگ چین) و عوارض مرتبط با آن در زیست بوم پایین دست.**

آندریاس گیناو (دانشگاه فرانکفورت)، کریستین اوپ (دانشگاه ماربورگ)، سان زاندونگ (آکادمی علوم چینی)، اوموت هالیک (دانشگاه آیشنت - اینگل اشتات/سین کیانگ).

مکان مورد مطالعه در داخل اکوسیستم ساحلی در امتداد رودخانه تاریم (سین کیانگ چین) واقع شده است. تاریخ طولانی‌ترین رودخانه داخلی چین است. این رودخانه یک منبع مهم برای گیاهان و درختان در دشت‌های سیلابی کویر تا کلاماکان است که در نتیجه کريدوری سبزی در بیابان‌های اطراف رودخانه تاریم شکل گرفته است. گسترش زمین‌های کشاورزی آبی و ساخت‌وساز در امتداد رودخانه تاریم باعث مشکلات کمبود آب در سد از سال ۱۹۵۰ و افزایش آب رودخانه شده است. این توسعه با خشک شدن دریاچه تایتما و تخریب شدید اکوسیستم ساحلی به اوج خود رسیده است. تمام این تحولات از شروع اضطراری پروژه انتقال آب محیط زیست آغاز شده است. هدف از این پروژه، اطمینان از تأمین آب ثابت است. روند تغییرات پوشش گیاهی در طول دوره انتقال آب متناوب است. براساس داده‌های سنجش از راه دور با انتقال آب در اکوسیستم ساحلی، خاک احیا شده است. با این حال، تغییرات پوشش گیاهی عمدتاً به عواملی مانند سطح

آب‌های زیرزمینی وابسته است که به رفتار رودخانه، مانند حجم و فرکانس و ارتفاع سطح آب بستگی دارد. شاید ترکیب، خصوصیات خاک و رسوبات این اکوسیستم یکی دیگر از عوامل مهم تأثیرگذار بر اکوسیستم جنگل‌ها باشد.

● مطالعه تطبیقی کلان‌شهرهای جنوب شرق آسیا و ژاپن

محقق: ماساتو ایکاتا از دانشگاه ریتسو-مکان^{۱۲} (با سرپرستی پروفسور اکارت اهلرس)

با در نظر گرفتن سیاست‌های شهری آینده در سراسر شرق آسیا، شش کلان‌شهر جاکارتا، مانیل، سنگاپور، کوالالامپور، بانکوک و شهر هوشی مین^{۱۳} در جنوب شرقی آسیا و دو شهر توکیو و اوزاکا در ژاپن مقایسه شده‌اند. شباهت‌ها و تفاوت‌های زیادی بین مناطق شهری جنوب شرق آسیا و ژاپن در حال حاضر وجود دارد. برای مثال، صنایع تولیدی برای رشد در هر دو منطقه حیاتی بوده است، با این حال، تفاوت‌های مشخصی بین ژاپن و آسیای جنوب شرقی یافت می‌شود. در توکیو و اوزاکا، صنایع پیشرو برای ادامه رشد پایدار را نمی‌توان به وضوح شناسایی کرد، با این که رشد تحقیق و توسعه در بخش تولید محلی گسترش یافته است. الگوهای استفاده از زمین نیز شباهت‌های زیادی بین دو منطقه دارد.

جغرافی‌دانان غربی کلان‌شهرهای جنوب شرقی آسیا را به‌عنوان یک منطقه شهری توسعه یافته با مدل دساکوتا^{۱۴} بررسی کردند. مناطق شهری ژاپنی در مناطق حومه شهری دارای کشت مرطوب برنج، همانند سایر مناطق شهری جنوب شرقی آسیا و کارخانه‌های صنعتی و دیگر امکانات شهری هستند. در هر دو منطقه، توسعه شهری با هدایت دولت و حکومت مرکزی کنترل می‌شود. برای ارزیابی جغرافیای شهری کلان‌شهرها مهم است که شناسایی شود آیا عملیات‌های شهری به‌طور عمده به‌دست بخش دولتی یا شرکت‌های خصوصی صورت گرفته است؟ در جاکارتا و مانیل^{۱۵}، بزرگ‌ترین کلان‌شهرهای جنوب شرقی آسیا، شرکت‌های دولتی نقش حیاتی در شکل‌گیری چشم‌انداز شهری، نه تنها از طریق شرکت شهرک‌های صنعتی، مراکز خرید و واحدهای مسکونی، بلکه از طریق زیرساخت‌های مختلف پایه ایفا کرده‌اند.

بانکوک و هوشی‌مین، کلان‌شهرهای مقیاس متوسط، قطب رشد در ناحیه مکونگ بزرگ^{۱۶} هستند که به سرعت در حال تغییرند. در بانکوک، برنامه‌ریزی شهری تا سال ۱۹۹۰ صورت گرفته بود، در حالی که شهر هوشی‌مین به‌طور چشم‌گیری در پاسخ به اقتصاد بازار تغییر کرده است. در کوالالامپور و سنگاپور، شهرهای بزرگ در مقیاس کوچک، بخش‌های دولتی تأثیر زیادی در شکل‌دهی مناطق شهری داشتند. به‌طور خاص، شرکت‌های دولتی و عمومی نقش بسیار مهمی داشته‌اند. مناطق شهری توکیو و اوزاکا به‌طور عمده به کمک شرکت‌های خصوصی، شبیه به موارد جاکارتا و مانیل شکل گرفته‌اند. در مقابل، بخش‌های دولتی سعی در کنترل توسعه مناطق شهری در طول دوره رشد اقتصادی شتابان در ژاپن در سال‌های ۱۹۵۵ تا ۱۹۷۴ داشته‌اند.

● واسطه‌های فردی، اقتصاد سیاسی ارتباطی و انگیزه برای بازساخت روندهای مرتبط با جهانی شدن در نواحی روستایی

از پروفسور مایکل وودز، دانشگاه آبرستویج^{۱۸} انگلستان. این مقاله به بررسی نقش بازیگران فردی به‌عنوان عامل تغییر در مناطق روستایی می‌پردازد. طراحی ادبیات اقتصاد سیاسی ارتباطی از اهمیت روابط جهانی در اقتصاد منطقه‌ای و ادبیات مطالعات روستایی در توسعه نودرون‌زای روستایی، ناشی می‌شود. این مقاله استدلال می‌کند که باید به نقش عوامل فردی در ساختارهای اجتماعی و اقتصادی بازسازی مناطق با استفاده از یک مدل تحلیلی در مناطق روستایی در حال توسعه اروپا در عصر جهانی شدن، توجه بیشتری داشت. از نظر نویسنده این مقاله افرادی، از جمله کارآفرینان، مدیران شرکت‌ها و فعالان اجتماعی، در تبدیل آثار بالقوه جهانی شدن به آثار واقعی در مناطق خاص روستایی، کاتالیزورند. علاوه بر این، بازیگران فردی نیز عاملی مهم در آغاز و سازمان‌دهی واکنش‌های توسعه منطقه‌ای به فشارهای جهانی شدن هستند. در این مقاله نمونه‌هایی از مناطق مورد مطالعه در اروپا مربوط به شبکه‌های کسب و کار و نوآوری، مهاجرت‌های بین‌المللی، توسعه پایدار و یادگیری منطقه‌ای ارزیابی شده‌اند.

تأثیر سطح بالایی از توسعه فناوری و حضور همه‌جانبه فناوری‌های ارتباطات چند رسانه‌ای است. در نتیجه، افراد با تصاویری از مکان‌ها یا مناطق از سراسر جهان مواجه می‌شوند. با این حال، جهانی شدن اطلاعات البته به جهان توسعه نیافته نیز می‌رسد.

نتیجه‌گیری

کنگره جغرافی دانان جهان در آلمان از ویژگی‌های بسیاری برخوردار بود که از جمله آن‌ها موضوعات جهانی روز با توجه به ماهیت همه‌جانبه جغرافیا بود. چنین گردهمایی‌هایی راه پژوهش و تحقیق را برای محققان جوان هموار می‌کند و به کلاس درس بزرگی به عظمت دنیا می‌ماند. هر چند در سال‌های اخیر به‌علت گسترش فناوری‌های اطلاعاتی - ارتباطی، ارتباط محققان به سهولت صورت می‌پذیرد، ولی باز هم بسیاری از اندیشمندان، فراگیری‌های مستقیم را در آموزش پیشنهاد می‌کنند، به‌طوری که کیفیت آموزش‌های مستقیم فراتر و بیشتر از این‌گونه فراگیری‌های اینترنتی و کوتاه‌است. بنابراین، برگزاری کنگره‌ها در بسیاری از کشورهای انگیزه‌ای برای تحقیق و مطالعه بیشتر محققان است و می‌تواند در توسعه آموزشی سهمی بسزا داشته باشد، زیرا یکی از مهم‌ترین عوامل پیشرفت هر علمی، آموزش و تحقیق است که باعث افزایش کیفیت مطالعات، تحقیقات و موضوعات آموزشی می‌شود.

پی‌نوشت‌ها

1. Frauke Kraas
2. Dietrich Soyez
3. Ronald F. Abler
4. Eduardo de Mulder
5. Bruno Messerli
6. Anne Buttmer
7. Alexander J. Muller
8. Derek Gregory
9. Martin Lees
10. Surinder Aggarwal
11. Eckhart Ehlers
12. Masato Ikuta (Ritsumeikan University).
13. Ho Chi Minh
14. Desa-kota model
15. Jakarta and Manila
16. Mekong
17. Individual agency, relational political economy and catalysts for globalization-related restructuring in rural regions.
18. Michael Woods (Aberystwyth University).
19. Visions of climate change: reconstructing images of an invisible threat
20. Eva Noethen (Goethe - Universitat Frankfurt), Antje Schlottmann (Goethe - Universitat).
21. Lutz Meyer-Ohlendorf, Diana Reckien

منابع

1. IGC, IGC Programs, Local Organising Committee of the IGC 2012.
2. IGC, Abstract of Speeches, Local Organising Committee of the IGC 2012.

شکل ۵: سخنرانی پروفسور مایکل وودز در کنگره

● تصوراتی از تغییر آب و هوا: بازسازی تصاویری از یک تهدید نامرئی

اوا نوتن از دانشگاه گوتته، شهر فرانکفورت، آنتیه شولتمان^{۲۰} (به سرپرستی لوتر مایر، اوهندورف و دیانا ریکن^{۲۱}). در طول سال ۱۹۷۰ مطرح شدن یک گفتمان علمی بر مبنای رشد مداوم جمعیت جهان و تأثیر آن بر اکوسیستم‌های طبیعی، از جمله برگرم شدن کره زمین، به یک نگرانی بزرگ انجامید و به سرعت مورد توجه واقع شد. هم‌زمان، گرم شدن کره زمین به یک سناریوی تهدید، به یکی از مسائل مهم در رسانه‌های جمعی تبدیل شد. امروزه با توجه به تصاویر حاضر، مانند آب شدن یخچال‌های طبیعی، کوچک شدن توده یخ‌های قطبی، کاهش پوشش‌های یخی و غیره، به نظر می‌رسد که شکی در مورد گرم شدن کره زمین به‌عنوان یک واقعیت وجود ندارد. زندگی امروز در به اصطلاح «جهان توسعه یافته» تحت